

Corporate Enrichment and Impoverishment of Language

Languages are in a constant need of self-enriching while leaving to oblivion their inherited vocabulary used to describe concepts that its speakers may consider obsolete. One of the sources for the new terms are the corporate names ascribed to new products and methods by individuals who are part of the industry and whose job is to add new names to new concepts that draw inspiration from personal names, abbreviations, acronyms and imagination of the name givers. Only the umbrella term is related to particular languages and has a natural etymology while further divisions are artificial and intended. Such a process is gradually leading towards an eventual replacement of natural inherited vocabulary with a corporate artificial one thus breaking ties with the linguistic heritage.

Key words: exogenous and endogenous changes, corporate vocabulary source, commercial influence, hyperonymic connection

PITANJA I ODGOVORI

JOŠ O BLAGDANU I PRAZNIKU

U Jeziku br. 5. od 2020., str. 195. – 197., prof. Artur Bagdasarov daje iscrpan pregled uporabe imenica *blagdan* i *praznik* u hrvatskim jezičnim priručnicima, no ne donosi očekivane zaključke i preporuke za praksu. Iz njegova je prikaza vidljivo da u današnjem hrvatskom jeziku prevladava mišljenje da imenica *blagdan* pripada i religijskoj i svjetovnoj uporabi, ali da još uvijek ima i onih koji drže da imenica *blagdan* pripada vjerskomu, a imenica *praznik* svjetovnomu rječniku.

Kada je riječ o vjerskom području u hrvatskom jeziku, dobro postupa Opći religijski leksikon (Zagreb, 2012., Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“). U njemu nema natuknice *praznik*, a *blagdan* se ovako opisuje: „Dan koji se počinkom i kulturnim slavljem izdvaja iz svakodnevice; oprjeka mu je → svagdan... Njime [blagdanom] religijska zajednica slavi spomen na neki mitski ili povijesni događaj.“ Leksikon je religijski pa spominje samo religijsku zajednicu.

Za razliku od hrvatskoga, u srpskom jeziku u religijskoj uporabi nema riječi *blag-*

dan, nego samo *praznik*. To jasno pokazuje Srpsko-engleski i englesko-srpski teološki rečnik (Beograd, 2008.). U njemu nema natuknice *blagdan*, a postoje natuknice *praznik*, *prazničan*, *praznovati*. Od mnogih mogućih evo još jedan rječit primjer: u jednom televizijskom prijenosu pravoslavne liturgije propovjednik je kazao za Uskrs da je to „praznik nad praznicima“.

Blagdan je prijevod latinske imenice *festum* i u novijem se hrvatskom jeziku ta riječ isključivo tako prevodi, a *praznik* je crkvenoslavenizam i pojavljivao se samo u starijem hrvatskom jeziku. Crkvenoslavenizmi su mnogo prisutniji u srpskom jeziku, i religijskom i svjetovnom, a iz svjetovnoga su prelazili u hrvatski jezik, ponajviše u jezik administracije. Stoga je, kako je spomenuto, u nekih hrvatskih govornika još uvijek ostao dojam da *blagdan* pripada religijskomu govoru, a *praznik* svjetovnomu.

Bilo bi zanimljivo istražiti uporabu tih dviju imenica od njihova prvog pojavljivanja pa do danas, ali rezultati takva istraživanja ne bi morali utjecati na preporuke koje se i bez toga mogu donijeti.

Što se pak svjetovne uporabe tiče, za polazište je vrlo pogodan službeni tekst, sadašnji Zakon o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj (NN, 110./19.; na snazi od 1. siječnja 2020.). U članku 1. (1.) kaže se:

„Blagdani i neradni dani u Republici Hrvatskoj su:

- [1] – 1. siječnja – Nova godina
- [2] – 6. siječnja – Bogojavljenje ili Sveta tri kralja
- [3] – Uskrs i Uskrsni ponedjeljak
- [4] – Tijelovo
- [5] – 1. svibnja – Praznik rada
- [6] – 30. svibnja – Dan državnosti
- [7] – 22. lipnja – Dan antifašističke borbe
- [8] – 5. kolovoza – Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i Dan hrvatskih branitelja
- [9] – 15. kolovoza – Velika Gospa
- [10] – 1. studenoga – Svi sveti
- [11] – 18. studenoga – Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje
- [12] – 25. prosinca – Božić
- [13] – 26. prosinca, prvi dan po Božiću, Sveti Stjepan.“

U stavku (2.) precizira se: „Nositelj organizacije obilježavanja blagdana iz stavka 1. podstavaka 6., 7., 8. i 11. ovog članka je Vlada Republike Hrvatske“... Dakle, ti se dani nazivaju *blagdanima*. A svi *blagdani*, i vjerski i državni, ujedno su i neradni dani. Tu se spominju i dva samo neradna dana: pod brojem [3] uz Uskrs spominje se i Uskrsni ponedjeljak, koji ni u crkvenom pogledu nije *blagdan*, nego samo neradni dan, a neradni je dan zbog Uskrsa (uskrsni blagdani). Isto tako Sveti je Stjepan (broj [13]) u crkvenom kalendaru na razini *blagdana*, ali nije zapovjedni, pa tako ne bi bio sam po sebi neradni dan, nego je to zbog Božića, iza kojega neposredno slijedi (božićni blagdani). Zato je trebalo

postupiti kao i za Uskrs: [12] – 25. prosinca – Božić i prvi dan po Božiću, Sveti Stjepan.

Tu je i jedan uljez. Pod brojem [5] za 1. svibnja kaže se da je Praznik rada. To je jedini primjer da se u tom dokumentu spominje riječ praznik, i to, možemo slobodno reći, neopravdano. Ako su sve drugo Dani, zašto ne bi bio i taj: Dan rada, ili točnije: Međunarodni dan rada? U vezi s tim danom prof. Bagdasarov dobro zapaža: „Zanimljivo je također da je 1996. Sabor usvojio odluku da je 1. svibnja neradni dan koji se obilježava kao blagdan pod nazivom Blagdan rada, ali to je izmijenjeno 2. studenoga 2001. kada je službeni naziv izmijenjen u Praznik rada zbog povratka ustaljenoga izraza u prijašnjoj tradiciji“ (Jezik, god. 67., br. 5., str. 196.).

Uljez je u nekom smislu i „blagdan“ pod brojem [7]. On je svrstan u skupinu državnih blagdana, a to su ova četiri: broj [6], [7], [8] i [11]. Gledano semantički, taj o kojem je ovdje riječ bio bi više spomendan, kao npr. onaj 9. svibnja – Dan Europe i Dan pobjede nad fašizmom, no u ovom su slučaju više u pitanju zakonodavni (politički) kriteriji nego jezični, pa je o jezičnoj strani uzaludno govoriti.

Imenice *blagdan* i *praznik* u značenju koje ovdje razmatramo istoznačnice su, samo što jedna pripada jednomu standardnom jeziku, hrvatskomu, a druga drugomu, srpskomu. S time se ne slaže Institutov mrežni Jezični savjetnik. U njemu nalazimo ovo: „Imenicom *blagdan* označuje se dan posvećen vjerskomu događaju, a imenicom *praznik* označuje se dan kojim se obilježava događaj važan za društvenu zajednicu ili međunarodni dan posvećen čemu. Blagdani su npr. Uskrs, Velika Gospa, Bajram, Hanuka, a praznici su npr. Međunarodni dan obitelji, Dan žena, Dan planeta Zemlje ili Praznik rada. Dane odmora također nazivamo praznicima, npr. *zimski praznici*, *ljetni praznici*, *školski praznici*, a dane u kojima se slave vjerski događaji nazivamo blagdanima, npr.

uskrсни blagdani, božićni blagdani“ (<http://jezicni-savjetnik.hr/?page=2>).

Tu je, čini se, nešto pobrkano. Ako je točno da su *blagdani* i *praznici* istoznačnice, a mislim da jesu, ali u različitim jezicima, onda su oni ujedno i neradni dani. A to što Jezični savjetnik naziva *praznicima* nisu neradni dani. Po svojoj vrsti mnogo su bliže spomendanima što ih u čl. 2., stavak (1.) nabraja važeći Zakon o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj. A to su:

- 9. siječnja – Dan sjedinjenja Međimurja s maticom zemljom Hrvatskom
- 15. siječnja – Dan međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske i Dan mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja
- 15. ožujka – Dan osnivanja Narodne zaštite
- 30. travnja – Dan pogibije Zrinskog i Frankopana
- 9. svibnja – Dan Europe i Dan pobjede nad fašizmom
- subota ili nedjelja najbliža 15. svibnju – Dan spomena na hrvatske žrtve u borbi za slobodu i nezavisnost
- 25. lipnja – Dan neovisnosti

- 23. kolovoza – Europski dan sjećanja na žrtve totalitarnih i autoritarnih režima – nacizma, fašizma i komunizma
- 30. kolovoza – Dan sjećanja na nestale osobe u Domovinskom ratu
- 25. rujna – Dan donošenja Odluke o sjedinjenju Istre, Rijeke, Zadra i otoka s maticom zemljom Hrvatskom
- 8. listopada – Dan Hrvatskoga sabora.

Preostaje nam još osvrnuti se na izraze spomenutog savjeta *zimski praznici, ljetni praznici, školski praznici*. Jesu li nam *praznici* u tom značenju potrebni? Dobar odgovor na to pitanje daju Rječnik hrvatskoga jezika (ur. J. Šonje), LZ „Miroslav Krleža“ i Školske knjige iz 2000., i Ivan Branko Šamija u svom Rječniku jezika hrvatskoga, Zagreb, 2012. Oni natuknicu *praznici* donose samo u množini temeljem njezine uporabe u hrvatskom jeziku. Definiraju ju neradnim službeno propisanim razdobljem u godini, navode istoznačnice *dopust, ferije* te izraze u kojima se pojavljuje: *školski ~, ljetni ~, zimski ~*.

Petar Bašić

petar.basic@kbf.unizg.hr

<https://doi.org/10.22210/jezik.2022.69.04>

OSVRTI

NAGRIZENA, ALI POSTOJANA BAŠTINA

P oput kiselih oborina što nagrízaju mramorje starih gradskih jezgri diljem Europe i svijeta, i hrvatski je jezik, taj Orlandov stup hrvatskog identiteta, izložen *kiselišu* iz mnogih smjerova. Višestoljetno sužanjstvo i podaništvo dugo su onemogućavali, a sve do danas usporavaju razvoj jezične kulture i (samo)svijesti unutar

hrvatskog jezičnog tkiva koje je u neizbježnosti globalizacije i umrežavanja zapalo u vrtlog opće anglofonizacije jezika i kulture na svim razinama.

Hrvatski jezik, za razliku od primjerice zapadnoslavenskih jezika, mora vojevati na još jednom bojištu, onom istočnom, na kojem mu se kroz prodor „narodne muzike“ nameće vulgarizacija. Na toj bojišnici primjetno je dezertstvo među mlađim govornicima, dok zrelo, a sve više i starije stanovništvo